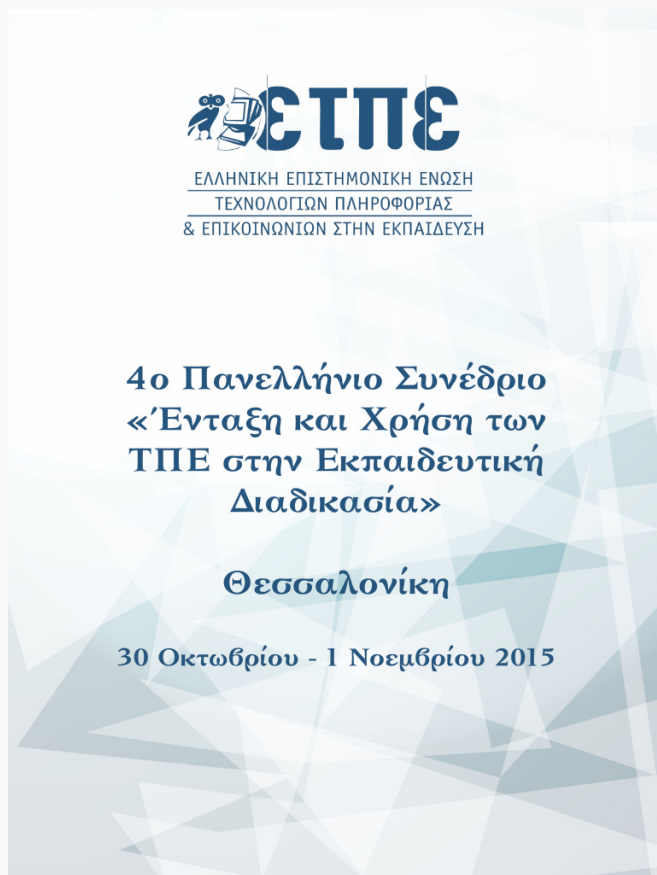

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2015)

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

Το Μάθημα της Ιστορίας σε Διαθεματική Προσέγγιση με την Μουσική και την Πληροφορική. Η Περίπτωση του Μύθου της Περσεφόνης

Δ. Ακριτίδου, Μ. Γιαννακουδάκη

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ακριτίδου Δ., & Γιαννακουδάκη Μ. (2022). Το Μάθημα της Ιστορίας σε Διαθεματική Προσέγγιση με την Μουσική και την Πληροφορική. Η Περίπτωση του Μύθου της Περσεφόνης. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 819–827. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4216>

Το Μάθημα της Ιστορίας σε Διαθεματική Προσέγγιση με την Μουσική και την Πληροφορική. Η Περίπτωση του Μύθου της Περσεφόνης

Δ. Ακριτίδου¹, Μ. Γιαννακουδάκη²

¹ Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, dakritidou@yahoo.gr

² Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, maxigiannakoudaki@gmail.com

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια διαθεματική μέθοδος ,του μαθήματος της ιστορίας της Γ του δημοτικού, καθώς και η σύνδεση του μαθήματος της μουσικής και των ΤΠΕ, έτσι ώστε να λειτουργούν ως αρωγός αναστοχασμού και εμπέδωσης των παραπάνω μαθημάτων. Αναφέρεται στο σχεδιασμό και τη διαμόρφωση διδακτικής πρότασης με υπερμεσικές εφαρμογές προσφέροντας ανοικτές, συνεργατικές και αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες. Ενδεικτικά στο πλαίσιο αυτής της παρέμβασης τα παιδιά σε συνεργασία με μια δασκάλα και μια μουσικό επιβιβάστηκαν σε ένα μαθησιακό ταξίδι με πλοηγό τα σύγχρονα εκπαιδευτικά εργαλεία με χρήση των νέων τεχνολογιών που είχε στόχο και λιμάνι τη γνωριμία και εξοικείωση με την Αρχαία Ελληνική Μυθολογία καθώς και τους διδακτικούς μύθους. Μια διαχρονική και διαθεματική προσέγγιση με έμφαση στην ανάπτυξη και ενίσχυση νέων γραμματισμών όπως του κριτικού και επικοινωνιακού δίχως να χρειάζεται να λειτουργήσει διαφορετικά στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες.

Λέξεις κλειδιά: *Ιστορία, Μουσική, Πληροφορική*

1. Εισαγωγή

Η ένταξη των ΤΠΕ σε όλα τα μαθήματα εντάσσεται στο πλαίσιο της ολιστικής και διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης που αποτελεί ζητούμενο και στόχο για το σύγχρονο σχολείο.

Οι ΤΠΕ μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία ενός μαθησιακού αλληλεπιδραστικού περιβάλλοντος που διευκολύνει τη διαπραγμάτευση των πληροφοριών και τη συστηματική προσέγγιση των εννοιών μέσα από διερευνητικές, ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες και διαθεματικές προεκτάσεις (Σταυρίδου, 2000).

Έχοντας ως γνώμονα και προστιθέμενη αξία τη συμβολή στη μάθηση των ΤΠΕ ως διδακτικού εργαλείου, στην παρούσα εργασία εντάσσονται δυναμικά και συντεριάζουν τα γνωστικά αντικείμενα της ιστορίας με τη μουσική μέσα από τη χρήση τους.

Η οριζόντια χρήση τους σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα αποτελεί πρόκληση για το σύγχρονο σχολείο, γιατί αφενός μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην ενεργό

εμπλοκή-συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των μαθητών του σχολείου στην εκπαιδευτική διαδικασία και αφετέρου τα εργαλεία που παρέχει λειτουργούν ως διανοητικοί συνεργάτες των μαθητών (γνωστικά εργαλεία) και εν δυνάμει προεκτείνουν τις γνωστικές τους δεξιότητες στην κατεύθυνση της οικοδόμησης και αναδόμησης των γνώσεων μέσω συνεργατικών δραστηριοτήτων ανάμεσα σε παιδιά και ενήλικες.

Από την άλλη οι σύγχρονες πηγές της διδακτικής της Ιστορίας διαμορφώνουν ένα πλαίσιο επιστημονικών αρχών για τον πληρέστερο σχεδιασμό διδασκαλίας, αναδεικνύοντας τα πλεονεκτήματα της ενεργητικής και διερευνητικής μάθησης με τη χρήση πηγών, με την προσφορά πολλών ερεθισμάτων (εικονιστικό υλικό), κάνοντας την γνώση πιο λειτουργική.

Στην παρούσα εργασία η μουσική έρχεται να ενώσει και να δώσει νέα διάσταση στη μάθηση με τη ένταξη της στο όλο σχέδιο διδασκαλίας. Η μουσική κινείται γύρω από τους άξονες της ένταξης των νέων αντικειμένων σε προϋπάρχουσες νοητικές δομές, της δόμησης της γνώσης βήμα - βήμα μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες των ίδιων των μαθητών, της ανακάλυψης της και της συνεργατικής μάθησης.

Για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων ακολουθήθηκε η προσέγγιση εφαρμογής των ΤΠΕ ως πηγές και μέσα πληροφόρησης και επικοινωνίας (Κυνηγός & Δημαράκη, 2002). Συγκεκριμένα, η «Μάθηση με τη βοήθεια του υπολογιστή» (CAL) (Κόμης, 1996; Δημητρακοπούλου, 2002; Ιωάννου, 2002) προσεγγίστηκε από το Διερευνητικό Μοντέλο (Εφαρμογές του υπολογιστή για μοντελοποίηση, διερεύνηση, ανακάλυψη, εξάσκηση, δημιουργία).

Η μέθοδος της «Δημιουργικής Μάθησης μέσα από την Μουσική και την Αισθητική Εμπειρία» δεν φιλοδοξεί να αντικαταστήσει άλλες μεθόδους της εκπαίδευσης αλλά να λειτουργήσει ως αρωγός εμπέδωσης.

2. Θεωρητικό πλαίσιο – Μεθοδολογία

Το παρουσιαζόμενο εκπαιδευτικό διδακτικό σενάριο σχεδιάστηκε να εφαρμοστεί σε μαθητές της Γ τάξης του Δημοτικού σχολείου για το μάθημα της Ιστορίας. Στο σχέδιο πήραν μέρος 37 μαθητές Δημοτικού σχολείου του κέντρου της Θεσσαλονίκης. Η διάρκεια διδασκαλίας του ήταν τρία δίωρα μαθήματα σε διάστημα 3 εβδομάδων.

Στο παρακάτω παράδειγμα δίνεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε γνωρίζοντας τη δυναμική της αποτελεσματικής μάθησης μέσα από την ανάλυση των δικών μας στρατηγικών και της σύνθεσης ιδεών και γνωστικών αντικειμένων που βασίζονται σε αυτή.

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) είναι αποδεκτό πλέον ότι αποτελούν ένα μέσο διδασκαλίας και ένα διδακτικό εργαλείο που δίνει προστιθέμενη αξία στο γνωστικό αντικείμενο ή στην οποιαδήποτε παιδαγωγική δράση (Ιωάννου & Φερεντίνος, 2007). Από το 2002, που παρουσιάστηκαν τα νέα

Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. Πληροφορικής για την υποχρεωτική εκπαίδευση, επιχειρείται η προσέγγιση του «πραγματολογικού προτύπου» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002). Σύμφωνα με αυτό το πρότυπο οι μαθητές αποκτούν γενικές γνώσεις Πληροφορικής με τη διδασκαλία του μαθήματος ως αυτόνομου γνωστικού αντικείμενου και ταυτόχρονα επιδιώκεται η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι εξασφαλίζεται αφενός η απόκτηση γενικών γνώσεων στις ΤΠΕ για όλους τους μαθητές και αφετέρου υποστηρίζονται και εξυπηρετούνται οι σκοποί της διαθεματικότητας και της διεπιστημονικότητας.

Παράλληλα η τέχνη φαίνεται να είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην αντικειμενική γνώση που επιχειρεί το εκπαιδευτικό σύστημα να μεταβιβάσει στο παιδί και στην προσωπική του αντίληψη για τον κόσμο. Η ύπαρξη έτσι διαλόγου ανάμεσα στο αναλυτικό πρόγραμμα και στις τέχνες μπορεί να τροφοδοτεί τη σχολική πράξη και ζωή, συντελώντας στην κοινωνική, συναισθηματική και γλωσσική ανάπτυξή του, καλύπτοντας την ανάγκη έκφρασης και επικοινωνίας (Κακούρου-Χρόνη, 2002: 119, 120). Έτσι στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ (2003), που αποτέλεσαν τομή για τα ελληνικά εκπαιδευτικά δεδομένα, τονίζεται η ανάγκη ενός εκπαιδευτικού σχεδιασμού που να οδηγεί στη διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στη δυναμική των καιρών και να απαντά στις προκλήσεις της εποχής μας. Προτείνονται ρητά η διαθεματική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης ως απαραίτητες για την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή για μια πιο αποτελεσματική εξέταση θεμάτων και προβλημάτων της καθημερινής ζωής. Συγκεκριμένα, προτείνονται διαθεματικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας, πολυτροπικά κείμενα και δίνεται έμφαση στην ενεργητική μεθοδολογία (διερεύνηση και ανακάλυψη, ενεργητική προσέγγιση της γνώσης). Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός είναι μεσολαβητής στην αυτόνομη μάθηση, την οποία οι μαθητές αποκτούν μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους σε σχετικές δραστηριότητες. Υπάρχει επίσης σημαντική συσχέτιση και αλληλεπίδραση της μουσικής με την κίνηση και το λόγο ως δυναμογόνο μέσο εκμάθησης που εμπλουτίζει τόσο τη γνώση όσο και την μουσική.

2.1 Διδακτικοί διαθεματικοί στόχοι

Ως προς την Ιστορία : 1. Μελέτη του μύθου της Περσεφόνης. 2. Σύγκριση του μύθου της Περσεφόνης με άλλους ελληνικούς μύθους πχ. Ο Ηρακλής 3. Ανάλυση της δομής του κειμένου και των εκφραστικών του μέσων.

Ως προς την Μουσική: 1. Να ανακαλύψουν την μαγεία της τέχνης της μουσικής 2. Να κάνουν ένα συναισθηματικό ταξίδι μέσα από την δραματοποίηση , τον χορό και το τραγούδι.

Ως προς τις ΤΠΕ: 1. Έγινε περιήγηση αναζήτησης πληροφοριών, σχετικών βίντεο και εικόνων

3. Σενάριο διδασκαλίας: Μάθημα ιστορίας Γ δημοτικού: «Δήμητρα και Περσεφόνη»

Εικόνα 1

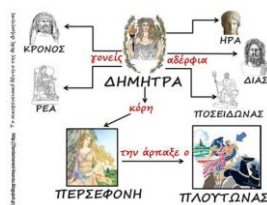
Εικόνα 2

Βήμα 1^ο : Διαβάσαμε από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Γ και Δ δημοτικού το ποίημα «Ο Εφιάλτης της Περσεφόνης». Προβάλαμε στα παιδιά την ταινία κινουμένων σχεδίων Δήμητρα και Περσεφόνη(φωτογραφία 1,2)

(<https://www.youtube.com/watch?v=Oo7PNA1VNiA>)

Αναζητήσαμε στο διαδίκτυο του σχολείου, εκδοχές από άλλες ταινίες με το ίδιο θέμα ώστε να τις δουν στο σπίτι.

Βήμα 2^ο: Έγινε συζήτηση , οργανώθηκαν ομάδες εργασίας και ζητήθηκε από τα παιδιά να φέρουν πληροφορίες ψάχνοντας στο διαδίκτυο για τόσο για την Δήμητρα όσο και για την Περσεφόνη αλλά και για τις σχέσεις που είχαν με άλλους Θεούς της Μυθολογίας . Τα παιδιά βρήκαν και πολλά άλλα σχετικά κινούμενα σχέδια με θέμα την Δήμητρα και την Περσεφόνη. (Εικόνα 3,4)

Εικόνα 3

Εικόνα 4

Βήμα 3^ο: Φτιάξαμε (βλέποντας στο διαδίκτυο του σχολείου) όσα περισσότερα στοιχεία μπορούσαμε από την Δήμητρα και την Περσεφόνη. Τα παιδιά παρακολούθησαν στο διαδίκτυο «Ο μύθος της Περσεφόνης μέσα από την τέχνη». (Εικόνα 5) <https://www.youtube.com/watch?v=CgBcq4oyMBA>

Εικόνα 5

Βήμα 4^ο: Αφού μελετήσαμε τις εργασίες των ομάδων , σε ώρα μουσικής τα παιδιά έμαθαν το τραγούδι , Ο Νοτούλης χορεύει τουίστ με την Δήμητρα και την Περσεφόνη (Εικόνα 6) .

Εικόνα 6

Βήμα 5^ο : Επειδή η μουσική του συγκεκριμένου τραγουδιού ήταν από το τραγούδι «Χόρευε Τουίστ» της ταινίας Χτυποκάρδια στο θρανίο (<https://www.youtube.com/watch?v=un3W9xUHM-s>) αναζητήσαμε στο διαδίκτυο την συγκεκριμένη ταινία ώστε να δούμε τα βήματα για την δημιουργία χορευτικού. Εργασία των παιδιών για το σπίτι ήταν να ψάξουν στο διαδίκτυο κινήσεις για το τουίστ ώστε να πάρουν ιδέες για την δημιουργία του δικού τους χορευτικού.

Συζητήθηκε η συμβολή του Χατζιδάκη στην ελληνική μουσική ώστε να γίνει και η διασύνδεση του συγκεκριμένου μαθήματος με το αναλυτικό πρόγραμμα της μουσικής.

Επίσης ψάξαμε με τα παιδιά στο διαδίκτυο του σχολείου το τραγούδι του βιβλίου και το ακούσαμε στις 4 διαφορετικές εκτελέσεις.

Βήμα 6^ο: Σε αυτό το στάδιο , δόθηκε χρόνος στις ομάδες εργασίας των παιδιών να ψάξουν στο διαδίκτυο και να βρουν θεατρικά που έχουν σχέση με το συγκεκριμένο μάθημα.

Βήμα 7^ο: Τα παιδιά διάλεξαν ρόλους. Οι μαθητές λειτούργησαν ομαδικά (με ενίσχυση της συνεργατικότητας), διαθεματικά-διεπιστημονικά (με την εμπλοκή των κατασκευών που είχαν κάνει, αλλά και των γνώσεων που απέκτησαν από το μάθημα της ιστορίας), βιωματικά (τραγουδώντας το τραγούδι,) και αποκεντρωμένα (χωρίς

άμεσο έλεγχο ή συνεχή διόρθωση ,αυτοσχεδιάζοντας τους διαλόγους των ηρώων.

Βήμα 8^ο: Αναστοχασμός -Εξαγωγή συμπερασμάτων: Η ενότητα ολοκληρώθηκε με την συμπλήρωση των δραστηριοτήτων του κειμένου του ανθολογίου. Ακούσαμε την ιστορία μέσω του διαδικτύου από τον Διονύση Σαββόπουλο. (Εικόνα 7, 8) (<https://www.youtube.com/watch?v=9w9TqD3sub8>)

Εικόνα 7

Εικόνα 8

Βήμα 9^ο: Σκέψεις – συναισθήματα- ανατροφοδότηση: Με την ολοκλήρωση του προγράμματος προτάθηκε στα παιδιά το βιβλίο Περσεφόνη : Η λατρεμένη κόρη

Εικόνα 9

συζητήθηκε με τα παιδιά εάν θα ήθελαν να ασχοληθούν και με άλλα θέματα της Ελληνικής μυθολογίας με τον ίδιο τρόπο. Με ενθουσιασμό και μεγάλη ανταπόκριση των παιδιών επιλέχθηκαν τα θέματα: Α. Οι 12 Θεοί του Ολύμπου Β. Το πάθημα του Αλεκτρύονα Γ. Ο Μίδας.

4. Αποτελέσματα - Συζήτηση

Ο παραπάνω σχεδιασμός του σχεδίου αποτελεί μια μεθοδολογική πρόταση που θα πρέπει να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός προκειμένου να προσαρμόσει το μάθημα της μουσικής, σε συνεργασία με τον δάσκαλο της τάξης, στις συνολικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών . Θεωρώντας ότι η ευελιξία και η δημιουργικότητα είναι δύο στοιχεία που χαρακτηρίζουν το έργο του εκπαιδευτικού. Πρόκειται για έναν ανοιχτό σχεδιασμό στον οποίο μπορούν να επέλθουν οποιοσδήποτε αλλαγές.

Το προτεινόμενο αναλυτικό πρόγραμμα καθώς και το παράδειγμα του διδακτικού σεναρίου ακολουθώντας τις γενικές αρχές του για ένα ανοικτό σχολείο, προάγει την μορφή προγραμμάτων που με ανάλογες δραστηριότητες, την επιλογή ανάλογων κομματιών κι στίχων μπορούν να προάγουν την σχολική συμμετοχή και την μάθηση με παιγνιώδη τρόπο.

Εξάλλου, σύμφωνα με τον William Glasser μαθαίνουμε το 10% αυτών που διαβάζουμε, το 20% αυτών που ακούμε, το 30% αυτών που βλέπουμε, το 50-% αυτών που βλέπουμε και ακούμε, το 70% αυτών που συζητούμε, το 80% αυτών που βιώνουμε και το 95% αυτών που διδάσκουμε στους άλλους.

Η βασική ιδέα εδράζεται στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης, ως στόχου, πράγμα που προϋποθέτει την ενεργό εμπλοκή του μαθητή ο οποίος, μακράν της ανάγκης αποστήθισης της διδακτέας ύλης, στοχάζεται και παράγει ο ίδιος ιστορική γνώση, με την κατάλληλη υποστήριξη από τους δασκάλους του.

5. Συμπεράσματα

Η δημιουργικότητα είναι μια σύνθετη ικανότητα που οδηγεί σε ιδέες και λύσεις που είναι καινοτόμες, μοναδικές, εναλλακτικές, ποικίλες ανοιχτές σε νέες εμπειρίες και οπτικές περιλαμβάνοντας πολλαπλούς συνδυασμούς πάνω σε ένα θέμα (Brookfield, 1987; Eisner, 2002)

Μετά την υλοποίηση του προγράμματος, οι μαθητές/τριες δήλωσαν πως ήταν σε θέση:

Να κάνουν σωστή χρήση του διαδικτύου αναζητώντας επιπλέον πληροφορίες, να γνωρίζουν αυτή την τεχνική ώστε να απομνημονεύουν με παρόμοιο τρόπο όσα μαθήματα τους δυσκολεύουν. Δημιουργία ιστορίας μέσω της τεχνολογίας, δημιουργία στίχων, αυτοσχεδιασμός, ζωγραφική, κτλ. να συνεργάζονται κατά ομάδες, μέσα σε κλίμα φιλίας, εμπιστοσύνης, να εκφράζονται μέσα από παιχνίδια ρόλων (ομαδοσυνεργατική), χρησιμοποιώντας απλά μέσα, να δημιουργούν κατασκευές σχετικές με το θέμα που διδάσκονται από τον δάσκαλο σε συνδυασμό με τη χρήση υπολογιστών, να κάνουν καλή χρήση της φωνής τους και να τραγουδούν με την ανάλογη ένταση που πρέπει βάση του ρυθμού αλλά και της έννοιας τους τραγουδιού, καθώς και να τολμούν να παραθέτουν τις ιδέες τους για καινοτόμα θέματα βάζοντας και δικά τους λόγια στις ιστορίες, αγαπώντας έτσι το σχολείο ως χώρο μάθησης και διασκέδασης.

Βιβλιογραφία:

Brookfield, S. (1987). *Developing Critical*. San Francisco: Jossey-Bass.

Δημητρακοπούλου, Α. (2002). Διαστάσεις Διδακτικής Διαχείρισης των Εκπαιδευτικών Εφαρμογών των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας: Προς μια ολοκληρωμένη αξιοποίησή τους στην Εκπαίδευση. Στο Χ. Κυνηγός, Ε. Δημαράκη (Επιμ.) *Νοητικά εργαλεία και πληροφορικά μέσα*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Eisner, E. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. New Haven; London: Yale University Press.

Ιωάννου, Σ. (2002). *Εισαγωγή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της*

- Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ.
- Ιωάννου Σ. & Φερεντίνος, Σ. (2007). Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση : Αλλάζοντας το μαθησιακό περιβάλλον- Διαπιστώσεις και προοπτικές. *Αστρολάβος*, 6.
- Κακούρου - Χρόνη, Γ. (2002). Αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα και τέχνες. Στο Ε. Γλύτση et al (Επιμ.), *Πολιτισμός και εκπαίδευση*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόμης, Β. (1996). *Σημειώσεις για το μάθημα Η/Υ: Διδακτική της Πληροφορικής*. Πανεπιστήμιο Κρήτης
- Κυνηγός, Χ. & Δημαράκη, Ε. (2002). Νοητικά εργαλεία και πληροφοριακά μέσα: Παιδαγωγικά αξιοποιήσιμες εφαρμογές των νέων τεχνολογιών στη γενική παιδεία. Στο Χ. Κυνηγός, Ε. Δημαράκη (Επιμ.) *Νοητικά εργαλεία και πληροφορικά μέσα* (σελ. 18-19). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2002). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα.
- Σταυρίδου, Ε. (2002). *Συνεργατική μάθηση στις Φυσικές Επιστήμες*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Αναλυτικό Πρόγραμμα ΔΕΠΠΣ - ΑΠΣ Μουσικής «Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010».